

Østeuroparet

Retsteori, retssystem og retspleje i Sovjetunionen, Pia H. Møller m.fl., Selskabet for Østeuropastudier, eget tryk, Århus 1979. 108 s.

Der er mange gode tegn på grøde i østeuropaforskningen. I 1977 kom Retfærd nr. 6 med et temanummer om retten i de socialistiske lande (se endv. nr. 8!) – Selskabet for østeuropastudier, der har hjemsted ved Slavisk Institut i Århus, har i det sidste års tid udgivet en del publikationer om nutidige østeuropæiske samfundsforhold, senest et hæfte om retsteori og retssystem i Sovjetunionen. – Slavisk Institut ved Københavns Universitet har i efterårssemestret 1978 og forårssemestret 1979 arrangeret en offentlig foredragsrække omfattende de seneste ca. 100 års økonomiske, politiske og kulturelle udvik-

ling i Østeuropa. Ved instituttet for kultursociologi samme sted er de sidste semestre afholdt en studieseminar-række om Sovjetunionen med vægten på de nutidige samfundsforhold. – På Sydjysk Universitetscenter er siden 1972 foregået forskning inden for et øst-vest-projekt med et af tyngdepunkterne omkring Østtyskland. Der er udgivet flere omfattende fremstillinger, heriblandt en artikelsamling: DDR – det andet Tyskland, Esbjerg 1977, der bl. a. indeholder en artikel om ligestillingsregler i DDR af Ruth Nielsen og Jytte Thorbeck (se omtale i Retfærd nr. 6).

Hæftet indeholder en »populær indføring i det sovjetiske retssystem« – i al fald i dele af det. Forfattergruppen afgrænser nemlig fremstillingen til retsinstitutionerne og den materielle strafferet. Ræsonnementet er følgende (s. 27-28):

»For en marxist vil det mest fundamentale være civilretten, som er det område, hvor de reale produktionsforhold finder deres udtryk. Men en sådan undersøgelse af enkeltområdernes økonomiske strukturer f.eks. i forvaltningsretten vil føre os bort fra det, vi i daglig tale forstår ved retsforhold, og over i en økonomisk-teoretisk *total-*

analyse af samfundet. Sovjetisk civilret omfatter jo så forskellige emner som: forvaltningsret, kolchosloven, familie- og ægteskabsloven m.m.m.

I stedet har vi valgt snævert at fokusere på *strafferetten*, idet vi her kan tilslutte os den opfattelse, at »Kriminaliteten er en konsekvens af lovgivningen, dvs. den lovgivning, der bestemmer, hvilken adfærd der accepteres, og hvilken der straffes«. Lovgivning afspejler igen det herskende økonomiske og sociale systems behov og vurderinger. Den udgør i den forstand en »overbygning« (Joachim Israel, Sociologisk Grundbog II, p. 79). I Sovjet udtrykkes disse behov og vurderinger i

begrebet socialistisk ret, der defineres som »alle statsorganernes, virksomhedernes, samfundsorganisationernes, embedsmændenes og borgernes nøje og fuldstændige overholdelse af Sovjetunionens Forfatning, love og administrative akter, som udtrykker det sovjetiske folks vilje«. Straffeloven afspejler m.a.o. samfundssystemet, og omvendt afspejler individernes reelle adfærd, i hvilket omfang de er tilpasset denne lovgivnings normer. Kriminalitetsstrukturen afspejler således i sidste instans det konkrete forhold mellem samfundets basis og overbygning – her ville en analyse af f.eks. ejendomsforbrydelser i Sovjet være relevant.

Ud fra disse overvejelser har vi valgt at strukturere den efterfølgende fremstilling således, at vi først gennemgår *instrumenterne* i den retslige regulering, dvs. politimyndighederne og retsinstanserne. Dernæst følger en summarisk gennemgang af *straffeloven* samt de sanktionsformer, den foreskriver, og endelig nogle betragtninger angående kriminalitetsforhold. Til sidst vil retsinstitutionerne, deres virkemåde og kriminalitetsstrukturen søges sammenholdt med konklusionerne fra denne fremstillings første afsnit – retsteorien.«

Indholdet i fremstillingen er tilsyneladende i vidt omfang baseret på sovjetiske lærebøger og officielle publikationer. Disses titler gengives i russisk tekst, men det ser ud til, at forfattergruppen ikke har betjent sig af *Sovje-*

tunionens officielle retsteoretiske hovedværk, der i tysk oversættelse er udkommet i Berlin i 1974: Marxistisch – Leninistische allgemeine Theorie des Staates und des Rechtes I-III. Man har heller ikke benyttet den i Vesteuropa kendteste retsteoretiske og retshistoriske indføring i østeuroparet: *Robert Reich, Sozialismus und Zivilrecht*, Frankfurt/M 1972, der indeholder en bred indføring i sovjetisk retstænkning.

Fremstillingen er m.a.o. et helt selvstændigt studie. Det angives i hovedsagen at være afsluttet i 1977. Der er derfor ikke draget nytte af Jørgen Dalberg-Larsens disputats: Retsvidenskaben som samfundsvidenskab, som indeholder et kapitel (ca. 40 sider) om marxistisk retsvidenskab i Sovjetunionen efter 1917. Tyngden i hans fremstilling er lagt i en omtale af den retsteoretiske debat fra 1917-1936, og indeholder intet om den aktuelle debat. Dette kapitel i Dalberg-Larsens bog er et godt supplement til hæftets indledende afsnit om russiske retsteorier. – Endvidere har man været afskåret fra at inddrage forfatningsændringen i 1977, jfr. hertil tildels artiklen i *Retfærd* nr. 6, s. 60ff om legalitetsbegrebet i den marxistisk-leninistiske rets- og statsteori (arbejdsgruppe).

Hæftet kan bestemt anbefales til benyttelse efter sit formål. Det kan rekvireres ved henvendelse til Slavisk Institut, Thomas Petersen, 06-13 65 55.

Henrik Bang